

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 20.

Lördagen den 12 februari.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande februari.

§ 2.

Enligt den 6 i denna månad fattat beslut företogs nu val av sex revisorer för deltagande uti innevarande års granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning ävensom av tre suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningarnas slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till

revisorer:

herr *Anderson* i Råstock,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Larsson* i Västerås,
» *Olofsson* i Digernäs,
» *Olsson* i Blädinge och
» *Söderberg* i Hobborn,

var och en med 157 röster; samt

suppleanter:

herr *Pettersson* i Bjälbo,
» *Janson* i Bråten och
» *Linders*,

var och en med 125 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 3.

Vidare anställdes val av dels tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens av-

delningskontors i landsorten räkenskaper och förvaltning, dels och sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

- herr *Andersson* i Grimbo,
- » *Andersson* i Skivarp,
- » *Bengtsson* i Norup,
- » *Ekman*,
- » *Erlansson*,
- » *Hage*,
- » *Helger*,
- » *Ingvarson*,
- » *Jonsson* i Hå,
- » *Larsson* i Västerås,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Magnusson* i Kalmar,
- » *Mossberg*,
- » *Nilsson* i Antnäs,
- » *Persson* i Tofta,
- » *Persson* i Norrköping,
- » *Runefors*,
- » *Rydén* i Malmö,
- » *Röing*,
- » *Sundström*,
- » *Vennerström*,
- » *Widlund*,
- » *Zetterstrand* och
- » *Öberg*,

var och en med 136 röster; samt

suppleanter:

- herr *Kahlström*,
- » *von Hofsten*,
- » *Olsson* i Rödningsberg,
- » *Andersson* i Gävle,
- » *Anderson* i Knapasjö och
- » *Eklund*,

var och en med 124 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående två paragrafer omförmälda valen.

§ 5.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 38, angående anordnande av brand- och dyrkfria valv inom generalstabens ämbetshus;

nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 m. m.;

nr 42, angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till lönetursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag;

nr 39, med förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet;

nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egen-
dom; och

nr 43, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *Bäckströms* på kammarens bord liggande motion nr 227.

§ 7.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår lagen om allmänt kyrkomöte; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—31.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

§ 9.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Uti förevarande utlåtande anmälde utskottet, att granskningen av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, utöver vad utlåtandet anförts beträffande av justitieombudsmannen uti ämbetsberättelsen gjorda uttalanden angående dels omfattningen av hans ämbetsbefogenhet, dels ock tillämpningen av 3 § i den för justitieombudsmannen gällande instruktion, icke givit utskottet anledning till någon erinran eller anmärkning.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer av:

greve *Spens* och herr *von Sydow*;

herr *Lindqvist* i Stockholm, med vilken herr *Lindqvist* i Kosta förenat sig, i fråga om utskottets yttrande rörande tillämpningen av 3 § i justitieombudsmannens instruktion; samt

herr *Lindhagen*, vilken gjort vissa uttalanden dels beträffande ett i ämbetsberättelsen omnämnt åtal, dels ock beträffande justitieombudsmannens uppfattning angående omfattningen av hans ämbetsbefogenhet.

Utskottets anmälan föredrogs, varefter ordet erhöles av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Som kammarens ledamöter behagade se, har jag, till betänkandet fogat en reservation i en enligt min uppfattning viktig angelägenhet. Jag anser nämligen av fullaste övertygelse, att detta är den allvarligaste kränkning av församlingsfriheten, som vi på länge ha upplevat i vårt land.

Det finnes icke någon grundlag direkt för församlingsfriheten, men den är en uråldrig svensk rättighet, fastslagen genom praxis, en rättighet som även ytterligare bestyrkts därigenom, att man i olika speciella lagar utgått från densamma såsom given. Således föreskriver t. ex. kapitel 10 § 15 i strafflagen, att om menighet sammankommer på landet eller i stad för dryftande av allmän angelägenhet eller sina egna angelägenheter, så skall visserligen offentlig myndighet ha rätt att närvara, men, står det, sammankomsten får icke av myndigheten upplösas med mindre där förekommer något som stör allmän ordning eller strider mot lagen.

Sådana sammankomster som föranledas av riksdagsmannaval äro, kan man säga, ännu mera uttryckligt omhägnade genom särskilda bestämmelser, ty i regeringsformens § 112 står det: »Uti riksdagsmannaval må icke någon ämbets- och tjänsteman med sin ämbetsmyndighet obehörigen verka. Gör någon det, miste sysslan.»

Församlingsfriheten är således en av de s. k. medborgerliga rättigheterna. Huru hägnad den bör vara har ytterligare understrukits i den av riksdagen utfärdade instruktionen för justitieombudsmannen, där det uttryckligen säges, att han bland annat »bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel som synas honom bereda allmän osäkerhet för medborgares rättigheter».

*Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)*

Just ett sådant fall är här för handen. Jag har i reservationen närmare utvecklat förloppet och behöver blott hänvisa till detta. Det gäller ett förbud, som av K. B. meddelats för socialdemokratiska valmöten, vilka skulle hållas i Södertörn med anledning av det förestående valet till andra kammaren. Dessa valmöten blevo i nu föreliggande fall, just när de skulle börja, förbjudna genom ett av länsstyrelsen samma dag fattat beslut, och nu ha domstolarna lagt sin skyddande hand över en sådan otrolig laglöshet.

Vad som åberopats till stöd för ett sådant, av landets domstolsväsende omhändert, administrativt godtycke är landshövdingeinstruktionens § 10, enligt vilken »K. B. utövar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hava omsorgsfull vårdnad därå att allmän ordning och säkerhet upprätthållas». Nu är det klart att denna administrativa författning icke får göra något intrång på de medborgerliga rättigheterna, och sådant har heller aldrig ifrågasatts. Allra minst har man trott, att befallningshavanden skulle få inställa efter sitt godtycke möten som hållas i och för riksdagsmannaval. Visserligen kan sägas, att gränserna för den ordning, som K. B. skall uppehålla, äro ganska svävande, och att det kan vara tvivelaktigt, var K. B:s befogenhet börjar och var den slutar. Man har dock i allmänhet ansett, att förutsättningarna för K. B:s ingripande skulle vara att mötena hölles på sådant sätt, att livets vanliga gång i övrigt icke stördes.

Därför har det varit en ganska omtvistad sak, huruvida befallningshavanden ägde förbjuda offentliga möten ens på landsvägarna. Konungens befallningshavande har icke alls någon befogenhet att göra detta annat än för såvitt den ordning, vartill landsvägarna i allmänhet skola tjäna, d. v. s. förmedlande av trafiken, skulle äventyras. Emellertid har man av denna anledning tagit sig förevändning att inställa en hel del möten, vartill landsvägarna skulle användas därför att folket för sina politiska valmöten och andra sammankomster icke haft någon annan fristad att hålla sig till. Man har då skylt på trafiken och inställt mötena, även då uppenbarligen icke trafikhinder däri genom vållats. Det är ganska omtvistligt, vad här är lagligt eller icke. Men saken har fått passera, och det får således anses, att befallningshavandena tämligen godtyckligt kunna besluta, om möten få hållas på landsvägarna eller ej.

Men en fullständig nyhet är vad som nu inträffat, nämligen att ett möte, som blivit utlyst på enskild, för ändamålet upplåten

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

mark, också har av befallningshavanden förbjudits. Man har således här börjat gå från landsvägarna in på den enskilda terrängen. Och här skedde förbudet så vidsträckt, att det ej var tillåtet att just den dagen — då ett socialdemokratiskt valmöte skulle hållas, förstås! — inom förlägningsorten för trupperna i nämnda socknar och i närheten av en sådan ort hålla föredrag eller möten. Praktiskt taget var det på detta sätt fullständigt förbjudet att hålla socialdemokratiska valmöten inom två hela socknar.

Nå, man brukar säga, att aptiten växer, medan man äter. När befallningshavanden den 9 augusti på morgonen hade på militärbefälhavarens önskan förbjudit dessa valmötens hållande samma dag, inkom militärbefälhavaren dagen därpå med begäran att »förbud måtte utfärdas för hållande av offentliga föredrag, folkknöjen, lustresor och andra till folkförsamlingar ledande tillställningar, varigenom de militära anstalterna vid skydds- och bevakningstrupperna kunna blottas eller störas samt samma truppers uppgift att iakttaga misstänkta personer försvåras». Efter tillmötesgående av militärbefälhavarens önskan att de misstänkta personerna, riksdagsman Källman och jag, skulle avföras från orten, uppstodo förhoppningar att få till stånd till och med ett generell förbud för församlingar överallt i socknarna. Befallningshavanden fann tre dagar efteråt »ett dylikt allmänt förbud för det dåvarande icke böra meddelas under framhållande tillika att för den händelse föredrag eller tillställning av beskaffenhet, varom vore fråga, ifrågasattes att hållas å plats, varest sådan av militära skäl ansåges icke böra få äga rum, Konungens befallningshavande ville uppå framställning av översten i varje särskilt fall efter samråd med honom taga under övervägande, huruvida tillställningen borde helt och hållet förbjudas eller ock under vissa villkor medgivas». Där ser man således huruledes myndigheterna först vidgat sin befogenhet från landsvägarna in på de enskilda områdena för ett visst fall. Sedan började de inrikta sina tankar på, hur bra det skulle vara, om man kunde få ett generellt förbud överhuvud taget att hålla folkförsamlingar under varjehanda förevändningar. Befallningshavanden har icke sagt, att något sådant ej går för sig, utan helt försiktigt svarat att *för det dåvarande* kunde det icke meddelas, men man kunde komma igen för varje särskilt fall och då skulle befallningshavanden efter samråd med översten taga under övervägande om »tillställningen» borde helt och hållet förbjudas eller ock under vissa villkor medgivas.

Det vore nog önskligt, om ett sådant övervägande skedde efter samråd icke blott med översten utan även med grundlagen. Då skulle myndigheterna kanske komma till ett något annat resultat. Det är anmärkningsvärt att, när befallningshavanden tagit sig betänketid ett par dagar på saken, framställde sig för honom dessa alternativ: antingen förbud helt och hållet eller ock medgivande *under vissa villkor*. Denna betänksamhet hade

befallningshavanden icke den 9 augusti klockan 9 på morgonen, därför att mötena skulle hållas samma förmiddag, ty annars hade man möjligen insett, att det icke går an att inställa socialdemokratiska valmöten. På sin höjd måhända hade man gått militärbefälhavaren så mycket till mötes, att det medgivits honom att ställa ut en särskild bevakningskedja ikring hans märkliga hemligheter, men icke hindrat att på den utsatta mötesplatsen ett lagligt valmöte ägde rum.

Vad nu angår själva saken, så saknas enligt min uppfattning allt lagligt fog för den viddagna åtgärden. Det kan naturligtvis finnas förmildrande omständigheter för en förseelse, som blivit begången av myndigheterna, men detta blir en straffmättningsfråga i det speciella fallet, men bör icke när det gäller en sådan här ofantligt viktig sak kunna leda till straffrihet. Och för övrigt ha vederbörande icke åberopat några förmildrande omständigheter för att minska straffet, utan de ha gjort gällande, att under dåvarande förhållanden var det lagligt och riktigt att besluta på sätt som skett.

Två skäl ha anförts av befallningshavanden för nödvändigheten av den viddagna åtgärden. Först och främst att det från militärmyndigheterna anförts, att det var nödvändigt att icke utomstående finge en inblick i truppernas ställning, och vidare att befallningshavanden hade en hemlig handling, vars innehåll icke finge omtalas, men som gäve stöd för befallningshavandens åtgörande.

Jag skall då först yttra några ord om de militära myndigheternas betänkligheter. De militära myndigheterna ha icke i ärendet och jag kan tillägga — så mycket kan jag väl få tala om — icke heller i den hemliga handlingen ingått i någon utveckling av vari de militära dispositionerna bestodo, som vid detta tillfälle voro hotade av de båda valmötena. Likaledes har länsstyrelsen icke gjort sig minsta besvär att utreda denna sak, utan endast trott på de militära myndigheternas ord och för resten helt summariskt tillagt, att länsstyrelsen hade sig bekant hur viktigt det var att militära skyddsåtgärder ägde rum i den landsdelen vid den här tidpunkten. Man hade naturligtvis då kunnat omgärda dessa hemligheter med bevakningstrupper, men detta intresserade vederbörande mindre. Man tyckte det vara bekvämare att upplösa valmötena, vilket är en synnerligen försvärande omständighet. Nu finner man också, att vad man fruktade var så kallade folkförsamlingar. Nå, dessa folkförsamlingar funnos redan på stället och det var för sent på söndagsmorgonen vid meddelandet av förbudet att hindra församlingarnas tillkomst, då befallningshavanden visste, att förbudet skulle kunna uppläsas först när folkförsamlingen var ett fullbordat faktum. Men vidare har militärbefälhavaren också sagt, att om man vetat att så litet folk kommit tillstädes, så hade det icke fallit honom in att begära detta förbud. Således var det hela en räknefråga, hänförande sig till huru många människor som skulle

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

samlas, och det var icke själva den saken att folk sammankom, det gällde. Om nu detta skall vara ett hån mot föredragshållarna för att de fingo så litet folk, så ha myndigheterna fallit i sin egen fallgrop, ty därigenom ha de underkänt befogenheten av dessa anmärkningar. Emellertid var det så, att man tagit sig före att sätta kordong, bevakningstrupper över landsvägen och mitt framför den enskilda plats, där valmötet skulle hållas, så att tillträdet till valmöteslokalen därigenom splittrades från båda hållen, och så fick man folket skingrat på ömse sidor, och den församling, som befann sig på den sida om kordongen, där talarna voro, fick nöja sig med det enskilda området, som av ägaren för ändamålet upplåtits.

Vad som ligger bakom det hela är nu också naturligtvis det militära befälets oförstånd i sådana här saker. Jag vill verkligen ej lägga befälet något till last i detta avseende, ty de äro uppfostrade att se sakerna militäriskt, de ha icke fått någon undervisning i samhällslära eller i fråga om vad man har att iakttaga med hänsyn till medborgerliga friheter, utan för dem är ideallet alltid Zubernkulturen och den egenmäktighet som hör dit. I själva verket äro de därför på det författningsenliga området lika oskyldiga, som nyfödda barn, kan man säga.

Men däremot skulle man kunnat vänta sig något större förstånd av länsstyrelsen. Men dess oförstånd tävlade med det militära. Först beslöts förbud mot valmöten på landsvägarna i bägge socknarna, men så tyckte man ej det var tillräckligt, utan begärde i sista ögonblicket mera och fick det. Detta förbud för samling å landsvägarna var som sagt icke grundat på annat än att genom dylik samling skulle hindras trafiken på allmän väg. Men på den väg, som vi kommo på, där hindrades trafiken ogenerat, i det man nämligen först mitt över allmänna vägen — det var icke någon automobilväg men väl en allmän väg — utsatt värnpliktiga, som avfordrade alla som ville gå igenom passersedlar, ett tilltag som icke har stöd i grundlagen eller någon allmän lag. Då jag frågade krigsministern om orsaken härtill, förklarade han sig ej förstå huru man kommit på ett sådant tilltag. Nå, när jag nu kom till platsen — herr Källman hade på velociped kommit först — så stannade jag med bilen på den allmänna automobilvägen för att icke göra mig skyldig till någon överträdelse av automobilföreskrifterna, såsom en mängd andra personer gjorde opåttalt — när jag sålunda kom fram, säger jag, fick jag veta, att vaktposten hade order av befälhavaren att, då herrar Källman och Lindhagen kommo dit, anhålla dem och föra dem inför befälhavaren. Nå, detta vägrade begripligt nog herr Källman och då överlade vaktposterna och funno för gott att på eget bevåg rätta sin överbefälhavares order och upphäva hans obetänksamma beslut och låta herr Källman vara i fred. På det sättet fick folk, som har sitt sunda förstånd av naturen, hjälpa militärbefälet, vilket under regeringsmaktens hägn uppfostrats att glömma det sunda förstånd, som dock också de

själva fått av naturen. Ett sådant störande på olika sätt av vägtrafiken tillåter däremot K. B. gärna.

Vilken gränslös humbug, herr talman, i hela denna tillställning!

Nu kan man väl fråga sig i alla fall vilka äventyrligheter som inträffat om valmötet fått hållas. Det hade inte alls varit några äventyrligheter, det intygar till och med militärbefälhavaren, som befarat sådana endast om folkförsamlingen varit större.

Om militären bevakat sina hemligheter hade valmötesfolket från landsbygden naturligtvis icke brutit bevakningskedjan utan låtit den vara i fred. Och de utländska spioner man till äventyrs fruktade — såvida icke även socialdemokratiska riksdagsmän betraktas som misstänkta — hade naturligtvis nu på annat och bättre sätt kunnat bereda sig tillgång till dessa hemligheter, genom att i synnerhet när icke några folkförsamlingar i trakten förekommo, smyga omkring och beskåda de märkvärdiga sakerna.

Man får en känsla av, att socialdemokratiska valmöten på grund av bristande social uppfostran betraktas från höga vederbörandes sida såsom något, varmed man kan göra vad som helst. Det framskymtar ock i en landshövdingens förklaring, som slutar med följande ord: »Herr Lindhagen har icke ens uppgett, att hans föredrag, om det fått hållas, skulle i något avseende underlättat fäderneslandets skyndsamma försättande i försvarstillstånd.» Där kanske bockfoten skymtar fram — man ville hindra föredragen, för att talarna icke skulle kunna uppvigla manskapet och folket. Men det finns icke något hinder för att uppvigla folket på riksdagsvalmöten, och vad angår uppviglandet av manskapet, är det lagligen stadgat, att befälet kan få hindra manskapet att infinna sig, men det får icke hindra själva mötena. Så är det med den saken.

Nu var det sådan otur också för befälhavaren och den nitiske länsmannen, som skickats till mötet och som kom med försvarsknapp i rockuppslaget och med nervös, kommenderande röst förklarade, att mötet måste upplösas. Det var nämligen just då herr Källman i hovsamma ordalag — man skulle nästan kunna tycka allt för förtroendefulla ordalag, men jag vill icke säga det heller, utan det var kanske bra som herr Källman sade — framhöll, att allesammans måste vi vara eniga och slå vakt kring den Hammarskjöldska regeringen, det var då som länsmannen kom och förkunnade, att detta var absolut förbjudet. Där ser man, vad funktionarismen kan åstadkomma för landets välfärd i kritiska ögonblick.

Nå, så var det den hemliga handlingen, som man vinkat med åtskilligt. Den har ingivit oss en viss vädren vad den kunde innehålla. Det är naturligtvis för det första en ytterligt tveksam sak, i varje händelse en fullständig nyhet, att man i en rättegång, där det gäller att i offentlighetens ljus väga vad

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

som är sant och sant och att få ett riktigt omdöme till ledning för domstolarnas utslag, åberopar hemliga handlingar. Det strider mot svensk lag och i varje händelse mot svensk lags anda. Nu har jag emellertid varit i tillfälle att äntligen en gång få se en s. k. hemlig handling. Den måste in till lagutskottet, och med stor högtidlighet har jag med en papperskniv sprättat upp kuvertet med de många sigillen. Vad innehöll nu detta sekreta dokument? Ja, jag får naturligtvis icke närmare tala om vad det innehöll, men så mycket kan jag ju få säga, att det var ett kungligt cirkulär till befallningshavandena och dem underordnade myndigheter, att, då landet befann sig i krig och krigsfara, de skulle förfara strängt i vissa uppräknade avseenden, ett cirkulär, som jag tycker icke alls borde varit hemligt utan i stället bort stå publicerat i författningssamlingen, så att allt folk finge kännedom härom. Ni skulle bli förvånade, om ni finge se innehållet. Man borde börja hålla ögonen eller tummen på dessa s. k. hemliga handlingar, ty enligt vad jag nu funnit och även från annat håll försport, begagnar man sig av utvägen att under formen av »hemliga handlingar» in-smuggla åtskilligt, som absolut icke hör dit, enligt vanligt civilt omdöme.

Men eftersom myndigheterna nu åberopat en hemlig handling, kan jag tala om, att, såsom i de båda mötestalarnas skrivelse blivit antytt, även vi å vår sida hade en »hemlig» handling. Den är visserligen, som sagt, endast antydd i vår skrivelse, men jag kan gärna tala om vad den innehöll. Den utgjorde ett meddelande från en namngiven värnpliktig, att han varit i tillfälle att åhöra ett telefonsamtal, som militärbefälet natten till söndagen den 9 augusti haft med länsmannen, varvid det förra uttryckt som sin uppfattning, att man verkligen skulle kunna undvara »sådana nöjestillställningar» som socialdemokratiska valmöten. Detta var nu vad denna hemliga handling innehöll, om författaren sedan misstagit sig vet jag icke. Den ena hemliga handlingen kan vara lika god som den andra, och det som står i den ena har lika stor beviskraft som det, som står i den andra.

Nu har också J. O. med verklig övertygelse väckt åtal mot befallningshavanden, och jag var fullkomligt övertygad om, att det väl aldrig kunde inträffa annat än att befallningshavanden skulle bli fälld till ansvar. Jag vill ingen människas död, och jag skulle varit nöjd, om det bara blivit tio kronors böter. Det hade ändå varit en upprättelse för grundlagen, och det hade icke blivit något uppmuntrande prejudikat för framtiden i dessa militarismens och det civila ämbetsmannagödtäckets gyllene tider. Emellertid föll utslaget i hovrätten och därefter i högsta domstolen, och det var av följande lydelse: »Enär med avseende å de vid ifrågavarande tidpunkt i följd av utbrutet krig mellan främmande makter rådande förhållanden och den hos Konungens befallningshavande av vederbörande militärbefäl

gjorda framställning Sahlin och Fröberg icke genom utfärdande av omförmälda resolution gjort sig skyldiga till ämbetsfel, prövade hovrätten lagligt *ogilla* den av advokattiskalen i målet förda talan.»

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.

(Forts.)

Vi ha sålunda domstolsutslag på, att det går för sig att på sätt som skett genom administrativt godtycke förbjuda riksdagsvalmöten på enskilda platser, som äro upplåtna för ändamålet, och det just på tider, då sådana valmöten måste hållas. Nu är det visserligen i allmänhet så, att när en domstol fällt och särskilt högsta domstolen fällt ett utslag, så resignerar man. Men lagen förutsätter i alla fall, att en överdomstol och även högsta domstolen skall kunna handla olagligt. Grundlagen talar visserligen om »den oförmodade händelsen», att högsta domstolen handlar emot lag, men det har icke antagits vara omöjligt, utan det förutsättes kunna inträffa, och här har enligt min mening en överträdelse inträffat.

I regeringsformen föreskrives sålunda, att när högsta domstolen har förfarit olagligt på något sätt i vissa uppgivna fall, skall det tillsättas en extra ordinarie domstol. Det kan råda olika åsikter om, huruvida det fall, som nu är före, hör under ifrågavarande grundlagsbestämmelse. Jag är böjd för att tro att om saken komme till domstols avgörande, skulle den säga, att det icke faller därunder. Då är frågan: är högsta domstolen fri från allt ansvar för olagliga handlingar i alla andra fall? Grundlagen talar icke därom någonstädes utan talar endast om ämbetsbrott i allmänhet. Den ende, som uttryckligen är fredad från ansvar för sina gärningar, är Konungen. Här skulle vi till äventyrs ha upptäckt, att högsta domstolens ledamöter, till skillnad från statsråden och andra höga ämbetsmän, också äro i visst fall fria från ansvar. De lärda ha olika uppfattning härom. Åtskilliga mena, att så icke kan vara fallet, att sålunda högsta domstolen icke kan vara fritagen från ansvar för sina gärningar. I den anförda bestämmelsen skulle det bara vara fråga om en specialdomstol för särskilt uppseendeväckande fall, i andra fall finge Konungen på framställning av vederbörande åklagare anordna en särskild domstol för att upptaga dessa fall. Till den meningen ansluter jag mig.

Det må vara härmed hur som helst. J. O. har avskrivit ärendet såsom avslutat, och jag förstår, såsom jag i reservationen anmärkt, att J. O:s ställning är ofantligt vansklig. Över huvud har denna 1809 års grundlagsväktande kontroll, som ligger i ämbetet, mycken svårighet att göra sig gällande i viktiga fall. I småsaker verkar den ofta förträffligt, och den verkar också åtskilligt därutöver genom sin blotta tillvaro, men när det verkligen gäller att slå vakt om lagarna i kritiska tider, ja, då faller hela institutionen till föga. En sådan J. O., som försökte göra det, skulle ögonblickligen bli avsatt av hälften av dem som välja honom, och vidare är det på det sättet, att de, som skola slutligt döma J. O. i hans förhållande till ämbets-

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

männen, äro ämbetsmannakårerna själva och deras representanter i domstolarna, där det råder en gemensam uppfattning i sådana här saker. När det gäller att välja mellan en landshövding och ett socialdemokratiskt valmöte, kommer valet mänskligt att säga att vara ganska svårt för alla dessa högermän, och man vill icke gärna tänka sig annat än att landshövdingen förfarit åtminstone med så pass fog, att han aldrig bör kunna fällas till ansvar för detta sitt förfarande.

Av vad i reservationen anförts skall jag blott be att få upprepa det stycke, som utgör en sammanfattning av mina intryck: »Detta utslag är en kapitulation inför den civila och militära maktfullkomligheten och innefattar såsom sådan ett farligt prejudikat, ägnat att stödja militarismens utsvävningar och uppmuntra benägenheter till övergrepp. Det är dessutom upplösande därför att det icke är grundat på lag utan på godtycke samt utgör ett bevis på att i politiska mål kunna de medborgerliga rättigheterna icke påräkna något skydd av landets domstolsväsende.»

Jag skall slutligen med åberopande av vad jag tillåtit mig anföra göra det yrkande, att kammaren måtte lägga lagutskottets utlåtande till handlingarna med gillande av de erinringar, som innefattas i första punkten av herr Lindhagens reservation.

Vidare anförde

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Herr Lindhagens yttrande gav anledning förmoda, att hans medborgarsinne blivit upprört. Jag ber å min sida få öppet tillkännagiva, att herr Lindhagen genom sitt yttrande och sin till lagutskottets utlåtande fogade reservation kränkt min och, efter vad jag vågar hoppas, många andras rättskänsla. Jag syftar på herr Lindhagens obehärskade, obehöriga och inför ett obehörigt forum framkastade beskyllning mot Svea hovrätt och högsta domstolen. Oförbehållsamt vill jag medgiva, att herr Lindhagen genom sitt angrepp visat mod, ett visst slags mod, såframt man nämligen vill anse den man modig, som, ehuru part, tar sig före att själv söka avbasa sina domare, därför att de icke dömt honom till lags, och detta vid ett tillfälle, då de sakna möjlighet att försvara sig och då han måste utgå från, att han kan utan påföljd av straff säga ungefär vad han vill.

Beträffande själva saken, förhåller sig därmed så, att det åtal, som J. O. anställde, ogillades med hänsyn till de utomordentligt exceptionella förhållanden, som rådde vid den tid, då K. B. meddelade ifrågavarande förbud. På denna grund ha domstolarna ansett sig icke kunna ådöma K. B. något ansvar. Härmed har icke alls visats, att domstolarna ej sätta församlingsfriheten högt, och framför allt vill jag påstå, att jag, som nu här tar till orda mot herr Lindhagen, håller på församlingsfriheten lika mycket som herr Lindhagen —

ja, det vill säga, jag för min del utgår naturligtvis från att man i en församling icke på något sätt överskrider laglighetens gränser.

Herr Lindhagen är i allmänhet så snar att finna ursäkter, mer eller mindre antagliga förklaringsgrunder, för en var, som kommit i delo med rättvisan. Detta drag hos herr Lindhagen är ju i viss mån sympatiskt. Det vore emellertid illa, om hans förmåga härutinnan skulle var alldeles slut, så snart saken på ett eller annat sätt rör honom själv. Tyvärr synes dock detta vara förhållandet. Det förefaller som om han då genast vore färdig, till hugg och slag. Detta synes mig illa anstå den man, som nyligen tilldelats heders-titeln »fridsamhetens sagoprins».

Nu skulle man ju kunna säga, att här är icke fråga om någon annan än herr Lindhagen. Det är således icke värt att taga saken alltför seriöst. Herr Lindhagen själv tycks ju icke alltid begära, att man skall taga honom på allvar. Men enligt min mening har herr Lindhagen nu vida överskridit gränsen för sitt rent personliga privilegium att tala och skriva och göra allt vad honom lyster. Vid sådant förhållande kan jag desto mindre underlåta att på det allra allvarligaste beklaga herr Lindhagens uppträdande och att däremot inlägga den allvarligaste protest, som jag icke utan en viss svårighet kan tro, att herr Lindhagen i förevarande avseende är i fullkomligt god tro. Det finns nämligen ingen rim och reson i att göra anmärkning mot justitieombudsmannen, därför att han icke åtalat hovrätten på grund av ett utslag, som blivit enhälligt fastställt av högsta domstolen. Vad högsta domstolen beträffar anförde herr Lindhagen själv § 101 regeringsformen: »Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava av egennytta, vrängvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom», då vare justitieombudsmannen pliktig åtala inför riksrätten. Herr Lindhagen har säkerligen så mycket juridisk insikt kvar från den tid, då han närmare sysselsatte sig med dessa ting, att han vet, att, om justitieombudsmannen anställt åtal vid riksrätten mot högsta domstolen — och något annat forum än riksrätten kan här icke lagligen ifrågakomma — detta åtal icke allenast blivit ogillat, måst ogillas enligt gällande lag, utan också att justitieombudsmannen, om rekonventionstalan väckts mot honom, därför enligt gällande lag måst dömas till ansvar.

Herr Lindhagen säger i inledningen till sin reservation — liksom också, om jag icke misstager mig, i åtskilliga motioner som han väckt: »Demokratien är ännu en ytlig, formell företeelse utan verkligt demokratiskt innehåll. Allestädes bestå människorna av styrande och styrda, ledda väsentligen, de förra av maktinstinkter och de senare av slavsinne. Individernas andliga befrielse samt funktionsomvandling till ett intelligent och behjärtat verktyg i mänsklighetens tjänst är framtidens största samhällsuppgift. Låt om oss nu till en början samla verklighetsbilder till belysande av

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.

(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

denna viktiga angelägenhet.» Ja, det kunde vara mycket att säga om dessa fraser. Jag inskränker mig till det yttrandet att vad herr Lindhagen än visat genom sin ifrågavarande »verklighetsbild» — låt vara att han ådagalagt att urartning på något håll kan konstateras — ingalunda har han gjort sannolikt, att sådan förefinnes hos vår högt aktade domarekår.

Till sist vill jag till herr Lindhagen framställa en fråga. Om herr Lindhagen, eller *då* herr Lindhagen nu är så fullkomligt övertygad, att högsta domstolen liksom Svea hovrätt förfarit fullkomligt i strid mot tydlig, gällande lag, varför har icke herr Lindhagen själv gjort anmälan om förhållandet inför justitiekanslern eller justitieombudsmannen med begäran om åtal. Underlåtenheten härutinnan kan väl icke, herr Lindhagen, bero på bristande mod?

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Det ämne, som herr Lindhagen nu bragt på tal, har naturligtvis förut varit uppe i lagutskottet. Herr Lindhagen gjorde där ungefär samma framställning av sakförhållandena, som nu i kammaren, och framställde det yrkandet, att utskottet skulle göra anmärkning mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning i denna del. I utskottet förekom ingen som helst diskussion i frågan. Ingen röst höjdes för bifall till herr Lindhagens förslag, och jag antar, att herr Lindhagen icke heller hade påräknat det. Hans yrkande avslogs utan vidare, och jag beklagar, att det icke också här i kammaren kan avfärdas på samma sätt.

Ty det är väl för allom och en var uppenbart, att vad herr Lindhagen i detta fall vill, icke är det en anmärkning mot riksdagens justitieombudsman. Utan vad han åsyftar, det är att på ett eller annat sätt få till stånd en opinionsyttring mot de domar, som fällts i detta mål och vilka herr Lindhagen klandrar. Till den **ändan** begagnar han sig av den formella möjlighet, som ligger däri, att lagutskottet har rätt att framställa anmärkningar mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, och att han, såsom ledamot i lagutskottet, har rätt att där framställa yrkande därom. På detta sätt menar han sig — och det gör han ju också i viss mån — komma förbi stadgandet i § 90 regeringsformen, att »under riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen föreskriva, komma frågor om regerings- och domarmakternas beslut, resolutioner och utslag». Och sedan han väl kommit förbi detta grundlagsstadgande, anser han fältet vara fullt fritt att öva den klandrande kritik mot domstolarnas utslag, som han anser lämplig och som han nyss framfört. Och därvid, mina herrar, går han så tillväga, som vi hörde honom göra: han upprepar och stryker under allt, som han och justitieombudsmannen i detta mål inför domstolarna ha anfört och vilket således alltsammans varit under domstolarnas bedömande innan de gävo sitt utslag. Vad han däremot icke berör

eller åtminstone med mycket lätt hand berör, det är naturligtvis vad de tilltalade anfört för att försvara sig och de skäl och förhållanden, vilka varit grundläggande för det slut, till vilket domstolarna kommit. Och så begär herr Lindhagen, på grund av denna hans ensidiga framställning — ty, mina herrar, såsom det förut sagts, och jag därför kan utan vidare upprepa, är herr Lindhagen själv angivare och således part i detta mål — han begär, säger jag, att på grund av hans egen framställning utskottet skall följa honom och på ett eller annat sätt uttala ett klander eller göra något annat uttalande som kunde innebära ett ogillande av domstolarnas förfarande.

Jag vill upplysningsvis tillägga, att vid detta ärendes behandling i utskottet var herr Lindhagen i sin framställning synnerligen hovsam. Det förekom icke där de otillbörliga och obehärskade uttryck, som han sedermera begagnat tillfället att sätta in i sin reservation, vid vars författande han ju icke behöfve riskera, att ordförandens klubba skulle avbryta honom.

Herr Lindhagen har själv tagit upp, och herr justitieministern har sedermera även berört det spørsmålet, huruvida icke § 101 regeringsformen skulle lagt ett direkt hinder i vägen mot ett åtal av den art herr Lindhagen begärt, även om justitieombudsmannen varit sinnad att anställa det. För min del är jag övertygad, att just så är fallet. Det är min uppfattning av denna 101 §, att däri anges de fall, i vilka ett åtal mot en högsta domstolens ledamot kan anställas, och därutöver ges intet rum för sådant åtal. Det är nu mycket betecknande det sätt, på vilket herr Lindhagen kommer förbi en grundlagsparagraf, så snart den på något sätt är honom till besvär. Som herrarna hörde, så konstruerade han fram alldeles fritt och utan stöd av någon som helst lag att i ett dylikt fall åtal naturligtvis kan anställas, men då icke inför riksrätten utan inför en särskild domstol, som Konungen skulle äga förordna, eller hur han nu tänkte sig saken. Blott detta är naturligtvis ytterligare ett bevis, om något sådant skulle behövas, på vad det verkliga syftet, den verkliga meningen är med den reservation, som herr Lindhagen anfört.

Jag kan icke underlåta att här uttala ett beklagande därav, att en ledamot av kammaren kunnat begagna denna sin ställning till att, under förevändning av anmärkning mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, rikta ett angrepp mot domstolarna och deras beslut i ett särskilt mål, och på sådant sätt velat under riksdagens överläggning och beslut draga ett ämne, som enligt grundlagen bör vara därifrån uteslutet.

Häruti instämde herrar *Hallendorff, Hildebrand, Lindman, Holmdahl, Westman, Lithander, Westerström* och *Akerman*.

Herr Lindhagen: Av de två sista anförandena ser man, hur viktigt det var, att denna reservation kom fram. Man finner därav, att dessa talare icke alls inlätit sig på ett bedömande

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

av själva saken, såsom jag försökt göra. Och jag uteslöt därvid visst icke den andra partens skäl. De voro ytterligt magra. Jag anför dem i min reservation. Det var först 10 § landshövdinginstruktionen, vilken tillerkänner länsstyrelsen rättighet att för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet vidtaga erforderliga åtgärder. Vidare hade militärbefälet framhållit, att det var dess plikt att tillse, att icke utomstående finge inblick i truppernas ställning, som borde hemlighållas. Och slutligen fanns det en hemlig handling. De sista talarne ha icke kunnat visa, att därutöver något av betydelse för målet förekommit.

Det visar sig i alla fall, mina herrar, vilken oerhörd makt i samhället byråkratien, funktionarismen har. Man får icke röra vid dessa herrar. De få göra vad de vilja. Och så sägs det, att det strider mot tydlig grundlag, att riksdagen begagnar de få konstitutionella rättigheter, som den genom grundlagsstiftarna har fått sig anförtrodda för att kunna vända sig mot dylika övergrepp. Det var hela visan i de två sista talarnas anföranden. Dessa herrar sitta på en piedestal. Det är oskickligt, det sker icke i god tro, det är grundlagsstridigt, att kammaren och dess ledamöter begagna de få konstitutionella garantier, som 1809 års grundlagsstiftare åstadkommit. Gärna må lagens arm gå ut över alla små stackars tjänstemän, för vad de ha felat i smått. Det ser man gärna. Det må ha sin gång. Men dessa, som sitta där uppe, att någon vågar lyfta sin hand mot dessa heliga Bud-dabilder, det får icke komma ifråga.

Här ser man, hur laglösheten i ingen mindre än justitieministerns och ett f. d. justitieråds personer försöker tränga sig in även i riksförsamlingen. Han vill även omintetgöra grundlagens garanti mot övergrepp. Man kan tvista om tolkningen av ett lagrum. Men man kan icke med fog utan känsla för frågans sakliga innehåll säga åt en riksdagsman: du har inte rätt att uppträda mot vad du anser laglöst när det gäller höga herrar och om du så gör är det fejt och lumpet att han använder sin grundlagsenliga rätt.

Jag kan säga den ärade justitieministern, att jag har tänkt gå in med en anmälan i denna sak mot justitieombudsmannen och jag har även talat med honom om saken, men man har ju så oerhört mycket att göra, och jag har icke hunnit med det ännu, men så kom denna andra utväg, vilken jag nu föredrager såsom säkerligen verksammare. Jag går emellertid gärna in också med anmälan till justitieombudsmannen, om justitieministern tror, att det skall taga ännu bättre att så slå så att säga två flugor i en smäll.

För övrigt vill jag säga, att justitieministern icke kan sin juridik riktigt, då han tror, att genom en sådan angivelse man skulle äventyra rekonventionstalan. Viljan är visserligen god att nedkalla alla möjliga straff mot dem, som någon gång vilja opponera mot det högsta ämbetsmannaskräet, när det går alldeles för galet. Men det är emellertid åtminstone hitintills en-

«last i det fall, som man riskerar rekonventionssvar om man påstår, att någon gjort viss brottslig gärning och det sedan visar sig, att han icke begått den. Däremot, påstår man, att den gärning en person ostridigt gjort synes falla under en viss straffbestämelse, men den emellertid enligt domstolsutslag icke gör det, så kan detta påstående icke bli föremål för rekonventionstalan. Därpå finnes det prejudikat, och jag får be herr justitieministern att gå till Holms juridiska arkiv för att lära sig dessa saker till en annan gång, så att han då icke uppträder på detta okunniga sätt.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad talade om hur hovsam jag var i lagutskottet. Han var också mycket hovsammare i lagutskottet än här. Han kom till mig mycket ängslig. Om vi nu skola tala om riktigt hur det gick till, så var det så, att vi råkades i lilla rummet, och där sade han: Vad har du nu för dig, Lindhagen? Jag hörde du talade med herr Källman om den här frågan, det känns i luften, att det är något obehagligt som tillämnas, kan du icke låta bli det? — Det är mig omöjligt, svarade jag, det är min grundlagsenliga plikt att mota Olle i grinden såvitt på mig ankommer. Jag tror det är ganska nödvändigt, herr Petersson, i Lidingö villastad, att man icke blundar för dylika saker utan tar itu med dem. Då komma myndigheterna kanske att tänka sig framdeles litet bättre för, även om störtskurarne från deras advokater och partivänner på högsta ort komma att gå ut över den stackars vederbörande.

Emellertid förmanade lagutskottets ordförande vidare: Hur skall du kunna taga upp den här saken, det går icke, du får akta dig för klubban. När en sådan hänvisning göres är det klart, att man icke utmanar. Annars skulle jag kanske hava sagt skarpare saker i lagutskottet, ty i lagutskottet brukar jag ibland, om ej i samma mån följa ordförandens exempel och icke skräda orden, när jag för min del tycker det behövs. Ordföranden medgav emellertid befogenheten att göra sådan anmärkning, som jag ville komma med, genom att framställa den i form av en erinran i anledning av justitieombudsmännens berättelse. Min indignation över en medborgerlig rättighets prisgivande åt godtycket var i lagutskottet lika stark och levande som nu. Jag kan icke gå med att på detta sätt kasta bort författningens anda och mening för det växande militärväldet och dess ofantliga oförstånd för dessa saker.

Justitieministern sade, att herr Lindhagen brukar se för mildrande omständigheter. Ja, jag har bemödat mig att taga kammarens tid i anspråk för att säga, att militärbefälet i själva verket icke rår för det här, ty detta har fått en sådan uppfostran som vi nu se även justitieministern erhållit, att det icke inser betydelsen av medborgerliga rättigheter. Vidare har av mig framhållits, att befallningshavande kunde återopa en viss för mildrande men ingalunda friande omständighet i den uppfordran till brutalitet som i viss mån innefattas i det cirkulär,

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

som regeringen själv har utfärdat och behagat göra till en hemlig handling, om det i alla fall ej berättigade honom till att göra på det sätt som skedde.

Justitieministern talade för övrigt om, att den som verkar för freden icke skall angripa någon. Men då misstager sig justitieministern fullständigt på var jag befinner mig, ty jag tillhör de s. k. fredsaktivisterna. Dessa förstå, att man ofta endast genom angrepp och våldsamma angrepp på allt som understödjer kriget och annat slags våld såsom exempelvis det ifrågavarande kan avskaffa detsamma. Justitieministern har fullständigt missuppfattat situationen i detta fall.

Vad justitieministern nämnde om min goda tro bevisar bara, vilken svag argumentering han har att grunda sig på, då han måste tillgripa denna nödfallsutväg. Han vet mycket väl, att min goda tro är minst lika god som hans, varken bättre eller sämre. Att justitieministern behövt på detta sätt förlöpa sig, ådagalägger bara, att han känner sig stå på en vacklande grund. Jag förlåter honom, jag överser med herr justitieministern, som har en sådan ställning.

Efter de två sista anförandena i synnerhet finner jag det för min del alldeles oundgängligt, herr talman, att vidhålla mitt yrkande.

Herr Branting: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr justitieministern gjorde oss den äran här i kammaren, som han icke är medlem av, att taga till orda i denna sak. Det är nu egentligen ett rätt ovanligt fall, att sådant inträffar, och man måste väl sålunda vänta, att det skulle komma något alldeles särskilt, motive-rande detta ingripande.

Detta särskilda låg i hans förklaring, naturligtvis avgiven i fullaste övertygelse, att hans »rättskänsla» hade blivit kränkt genom det obehärskade utfall, som i reservationen skulle vara riktat mot högsta domstolen. Jag måste beklaga, att min rättskänsla icke har känt sig ett ögonblick på samma sätt berörd, när jag med mycken uppmärksamhet läste igenom den avgivna reservationen, och jag tror, att många av kammarens ledamöter äro herr Lindhagen tacksamma för att han dragit fram hela denna sak så utförligt, att man kan få en fullständig föreställning om vad som har passerat och även om den domstolsbehandling, som saken sedan varit föremål för.

Jag kan nämligen icke se denna sak på det sätt, som man här ifrån högerhåll anvisat, då man velat göra den enbart till ett specialfall och påstå, att här en sak, vilken varit under domstols prövning, på obehörigt sätt indrages i riksdagsdebatten. Nej, av åtskilliga uttalanden av herr Lindhagen såväl i reservationen som från talarstolen framgår det, och för övrigt ligger det i sakens natur, att det väsentliga är icke det särskilda fallet, utan det väsentliga är att genom detta enskilda fall visas, att det kan bli betänkligt ställt med *församlingsfriheten* här i landet, ifall den kan på så svaga grunder, som här har skett, av administrativa myndigheter och militära myn-

digheter kastas åt sidan. Det är detta, som verkligen är en angelägenhet, med vilken svenska riksdagen har att skaffa, och det är nödvändigt, efter mitt sätt att se, att när denna sak nu har framförts och med rätta framförts på detta sätt, man icke stannar vid att saken varit föremål för en något upprörd diskussion, utan att många i andra kammaren stryka under, att församlingsfrihetens hävdande gent emot sådana myndigheters övergrepp, som man här snuddat vid, det är något, som andra kammaren bestämt vill stå för. Det är därför, jag icke kan finna annat, än att den sak, som här berörts, är en viktig och principiell sak, och att det icke är någon detaljfråga, som är huvudsaken i vad som här föreligger.

Det har under diskussionen i alla fall framkommit, att högsta domstolen i vissa avseenden synes stå som ofelbar, fullständigt oåtkomlig i alla sina handlingar. Detta kan nu vara en brist i det svenska rättsväsendet, och det är möjligt, att man ingenting annat kan göra för ögonblicket än böja sig för detta faktum. Men då är det skäl att här konstatera, att med den lagtolkning, som kommit från herr justitieministern och från ordföranden i lagutskottet, det absolut icke finnes någon möjlighet att på något sätt hävda församlingsfriheten, i fall högsta domstolen har sagt, att det av myndigheterna använda förfarandet icke ger anledning till någon som helst anmärkning. Och i så fall är det väl mycket naturligt att i ett parlamentariskt land en sådan sak bringas inför riksdagen, så att man får veta, huruvida den opinion, som råder bland de bestämmande, de dömande kretsarna, också har en motsvarighet inom riksdagskretsarna, inom folkrepresentationen, eller om man där kan hända har en helt annan mening, en helt annan syn på dessa ting.

Jag skall icke gå längre in på dessa saker. Jag tror, att ett djupare ingående på dem alls icke är behöfligt efter vad som framkommit. Men jag kan icke förstå — jag upprepar det — och vid förnyat genomögnande av reservationen har jag icke kunnat finna, vad det är för märkvärdiga obehärskade beskyllningar mot högsta domstolen, som här ha gjorts, vilka till den grad kunnat uppröra en del personers rättskänsla. Jag betvivlar icke — jag upprepar det — att den blivit upprörd, men jag konstaterar, att det är mycket här i världen, som berör människor på olika sätt, och annat, över vilket rättskänslan med mera skäl bort bli upprörd, fastän detta ej inverkat på samma sätt på de personer, vilka stå på den ståndpunkt, som är företrädd av herr justitieministern och lagutskottets ordförande.

Jag kan ej heller finna annat, än att det, efter vad som här passerat och de försök, som gjorts att alldeles slå tillbaka möjligheten att röra vid sådana principiella ting, som vi enligt min uppfattning här talat om, är så mycket mera önskvärt och nödvändigt, att andra kammaren gör en opinionsyttring. Och för min del kommer jag att giva min röst för det förslag, som herr Lindhagen här framlagt, att man skulle uttala ett gillande av, att denna reservation framkommit. Detta var, om jag förstod det rätt, innebörden i det yrkande, som gjordes.

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! Herr Brantings uttalande förvånar mig i viss mån. Jag trodde nämligen icke, att det var möjligt att förneka, att här framkastats de allvarligaste beskyllningar mot våra domstolar. Har icke herr Lindhagen indirekt beskyllt Svea hovrätt och högsta domstolen för brottsligt förfarande, då han säger, att justitieombudsmannen eftersatt sin ämbetsplikt, enär han icke mot dessa domstolar anställt åtal?

Herr Branting var i sin ordning förvånad över mitt uppträdande. Han syntes förundrad över att jag funnit lämpligt att taga till ordet i denna fråga. Jag svarar: Såsom rätt och slätt människa upprördes jag av herr Lindhagens beskyllning. Min rättskänsla, som icke av politik förvildats eller förvillats, blev kränkt. Och såsom justitieminister är det — det håller jag bestämt före — min oavvisliga plikt att, när ämbetsmän hörande till justitiestaten orättfärdigt anklagas, taga dem i försvar, så gott och så snart jag kan. Då jag nu har äran att vara justitieminister, och såsom sådan har yttranderätt här i kammaren, begagnade jag mig oförtövat av det till buds stående tillfället.

Herr Höglund: Herr talman, mina herrar! Det är en annan punkt i justitieombudsmannens berättelse än den redan debatterade, som dock i viss mån har en stark beröring med denna, på vilken jag skall be att något få fästa uppmärksamheten.

Det rör visserligen en så till synes obetydlig sak som ett förbud mot offentligt anslående av en viss valaffisch, som här har förekommit, men den saken har i alla fall en ganska stor *principiell* betydelse. Den har kanske också en faktisk betydelse, ty en del av herrarna torde sitta här på grund av denna valaffisch.

Jag ser i det förbud, som här förekommit, en ganska farlig tendens hos ämbetsmannamakten att försöka på administrativ väg ytterligare kringskära den lilla medborgerliga frihet, som vi ha här i landet, en tendens, vilken om den ej kan åtalas, åtminstone bör ytterligare påtalas i denna kammare.

Jag skall tillåta mig att i allra största korthet resumera denna sak efter den föreliggande berättelsen. Det gäller här närmast ett fall från Ulricehamn under den första valrörelsen år 1914, då borgmästaren på denna plats tillät sig att förbjuda uppsättandet av en socialdemokratisk valaffisch, som innehöll en tryckt bild av Stockholms slott, varöver höjde sig en pansarklädd hand, och under bilden voro dessa ord tryckta: »Utmaningen mot Sveriges folk bör tillbakaslås.» Borgmästaren ansåg nu att denna affisch var förgriplig, och beordrade polismyndigheten på platsen att hindra affischens uppsättande. Detta var så mycket märkligare, framhålla de personer, som sedermera klagade hos justitieombudsmannen över detta förbud, som borgmästaren samtidigt själv var ett visst partis, högerns, riksdagsmannakandidat uti ifrågakvarande valkrets.

Justitieombudsmannen, herr Berger, begärde en förklaring av

borgmästaren, men fann sig icke kunna åtnöjas med denna, utan lät åtala borgmästaren, Spens, inför hovrätten. Och det är med tillfredsställelse man finner, att justitieombudsmannen i motiveringen för detta åtal mycket starkt har reagerat mot det övergrepp, som här ifrågakommit. Han förklarade, att affischen ifråga endast på ett åskådligt sätt återgäve den politiska uppfattning, som det socialdemokratiska partiet i konstitutionellt hänseende förfäktat i tal och skrift efter den senaste militärförändringen i vårt land. Han ansåg därför, att borgmästaren gjort sig skyldig till ämbetsfel, och att felet vore av sådan beskaffenhet, att det ej borde lämnas utan laga beivran.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Det visade sig emellertid, att hovrätten hade en helt annan uppfattning. Den förklarade för sin del, att vad som förekommit icke vore av beskaffenhet att för borgmästaren medföra ansvar, varför hovrätten fann den mot greve Spens förda ansvars- och ersättningstalan icke kunna bifallas. Vid hovrättens utslag lät emellertid den då nye justitieombudsmannen Östergren icke saken bero, utan uppdrog åt advokatfiskalen vid Göta hovrätt att hos Kungl. Maj:t anföra besvär i målet. Men Kungl. Maj:t var av samma mening som hovrätten, och då saken prövades i högsta domstolen, var det endast en ledamot, som var av skiljaktig mening och som uttalade följande: »Enär Spens» — det var justitierådet Sundberg, som yttrade sig så — »felaktigt förfarit genom att på grund av innehållet uti ifrågavarande tryckta valaffisch, vilken icke varit förklarad konfiskerad eller belagd med kvarstad, förbjuda densammas anslående, — — — prövar jag — — — lagligt att — — — döma Spens för ämbetsfel att böta 100 kronor till kronan ävensom att — — — utgiva skadestånd — — —.»

Det visade sig sålunda alldeles hopplöst att överklaga och söka få beivrade dylika, åtminstone för civil uppfattning, klara och otvetydiga övergrepp från ämbetsmannamaktens sida. En hel del liknande episoder inträffade samtidigt på andra platser i vårt land. Jag skall endast i största korthet nämna ett enda fall, som, även det, anmäldes till justitieombudsmannen.

Det gäller Sundsvall, där redaktören för den socialdemokratiska tidningen på platsen, herr Ture Nerman, hade låtit uppsätta denna valaffisch utanför sin tidningslokal. Det inträffade emellertid, att polisen på platsen med borgmästarens gillande eller efter hans order — vilketdera det nu var — behagade nedriva affischen ifråga. Då tillkännagav redaktör Nerman följande dag, att, då, efter vad han visste, affischen ifråga icke vore belagd med kvarstad eller åtalad och således icke av rätter vederbörande ansedd förgriflig, så komme han att på viss tid och viss bestämd plats följande dag återigen uppklistra samma affisch, och inbjöde han borgmästaren och polismyndigheten på platsen att där infinna sig och bevittna denna händelse, om de ville göra detta. Nå väl, vad inträffade? Jo, det inträffade ingenting alls, utan affischen sattes upp på nytt, och både borgmästaren och

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

övriga, honom underlydande, läto det hela passera. Då anmäldes borgmästaren för justitieombudsmannen, som emellertid lät denna sak vila, till dess åtalet mot borgmästaren i Ulricehamn blivit avgjort. Sedermera har justitieombudsmannen efter detta avgörande avskrivit saken och icke lätit den föranleda åtgärd.

Det visar sig sålunda, att vad som anses vara oriktigt den ena dagen det anses vara riktigt den andra dagen. Vad som kan ske på en plats, nedrivande av en affisch, vågar man vid närmare eftertanke icke göra på en annan, och på en tredje plats, exempelvis här i Stockholm, har det aldrig ifrågasatts något sådant ingripande från polismyndighetens sida.

Ja, mina herrar, jag har endast velat relatera denna episod för att ytterligare visa, huru vi här hålla på att hamna i det rena godtycket, när man sålunda på administrativ väg rent av anser sig kunna åtminstone till en viss grad upphäva svensk grundlag, då man anser sig kunna förhindra spridandet av en affisch, som faktiskt icke blivit åtalad eller belagd med kvarstad och som följaktligen enligt tryckfrihetsförordningen är fullt laglig. Man kommer in i det rena godtycket. Här förbjuda de administrativa myndigheterna riksdagsmän att hålla valmöten, här hindra de spridandet av ett för dem osympatiskt partis valaffisch, och en vacker dag taga de väl våra tidningar eller förbjuda deras spridande. Det är sannerligen på tiden, att riksdagen eller åtminstone andra kammaren — jag vill icke tala om den ännu icke avskaffade första kammaren — att åtminstone andra kammaren en liten smula reagerar mot detta på det enda sätt, som man nu har att tillkännagiva sin protest mot och sitt ogillande av en sådan byråkratisk maktfullkomlighet. Byråkrati, militärvälde och kungamakt, det är den treenighet, som nu råder i landet, och Strindberg har fått alltför rätt i vad han i början av århundradet förespådade, att vi med snabba steg närma oss det lilla belägringstillståndet.

Herr talman, jag ber att på det livligaste få yrka bifall till herr Lindhagens förslag.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Sedan jag nyss hade nöjet instämma med lagutskottets ärade ordförande, hade jag hoppats icke behöva uppträda i denna debatt. Men frågan har nu uppdrivits till större dimensioner, än den gärna kan anses ha, och det är därför kanske nödvändigt, att jag en liten stund tillåter mig ta kammarens uppmärksamhet i anspråk. Det har gått därhän, att man av det fall, som här varit på tapeten, velat blåsa upp ett principiellt spörsmål rörande församlingsfriheten. Ja men, mina herrar, har icke detta försök så kraftigt som möjligt ominstetgjorts av ingen mindre än herr Lindhagen själv? Herrarna hörde för en stund sedan, hur han på herr justitieministerns tillfrågan medgav, att det naturligtvis är möjligt att anmäla vederbörande — hovrätten och högsta domstolen — inför justitiekanslern till åtal för ämbetsfel, men det förklarade han sig icke haft tid till. Men, mina herrar, är det

någon, som tror, att en av alla möjliga humanitära spörsmål och alla möjliga folkrättigheter så intresserad man som herr Lindhagen skulle ha försummat detta, om det verkligen vore så, att frågan hade sådana dimensioner? Det tillåter åtminstone jag mig för min del att på det kraftigaste betvivla.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Jag vill i samband härmed påpeka, att herr Lindhagen, ehuru han talar så mycket om att stå på grundlagens fasta basis, utan all fråga själv har gått utöver denna. Herr Lindhagen har erinrat om § 112 regeringsformen, »enligt vilken icke någon ämbets- eller tjänsteman får med sin ämbetsledighet» — ja, det står så i reservationen, men det är väl tryckfel för ämbetsmyndighet (det var väl herr Lindhagen själv, som hade »ämbetsledighet» vid det ifrågavarande tillfället) — »får med sin ämbetsmyndighet obehörigen verka uti riksdagsmannavalen vid äventyr av avsättning». Nu kan det väl emellertid icke ett ögonblick vara tal om något ingripande i riksdagsmannavalen i detta fall. Herr Lindhagen har utgått från den falska förutsättningen att riksdagen var upplöst — det var den icke — och att striden om värnpliktsorganisationen pågick — det gjorde den icke. Den saken hade behandlats vid de närmast föregående valen. Vid nu berörda tid återstod ännu en full månad, innan valen, de ordinarie höstvalen, skulle äga rum, och det kan då, när så lång tid är kvar och när så många platser återstå, där det är möjligt att hålla möten, icke på något sätt vara ett ingripande i riksdagsmannavalen, om det händer, att ett enstaka möte icke får hållas. Någon möjlighet att här åberopa § 112 regeringsformen finnes sålunda icke. Med samma rätt, mina herrar, skulle man kunna säga, att det vore ett obehörigt ingripande i riksdagsmannavalen, ifall det inträffade, att någon myndighet måste på grund av en farsot eller dylikt på en viss plats förbjuda ett där anordnat möte. Ty man kan ju alltid säga, att varje politiskt möte syftar till riksdagsmannavalen och att alltså ett förbud mot dess hållande är ett ingripande enligt § 112. Jag tror, att vi böra akta oss för att på det viset överdriva.

Jag vill sluta med att jag till fulla instämmer i de ord, som herr Petersson i Lidingö villastad yttrade, den varning, han uttalade, mot att under riksdagens prövning indraga saker, som enligt § 90 regeringsformen tydligen icke höra dit. Och jag gör detta, mina herrar, jag tillåter mig säga det, kanske allra mest därför, att jag tror, att det ligger i riksdagens eget intresse att komma ihåg, vad våra grundlagar ha överlåtit åt oss att sköta och vad de säga, att vi icke skola sköta. Det är tack vare ett klokt förstående av detta, det är tack vare ett konsekvent praktiskt fullföljande av riksdagens reella uppgifter och det är tack vare den omständigheten, att riksdagen har aktat sig för att låta sig drivas utanför de för dessa angivna gränserna, som den svenska riksdagen under det sista århundradet har kunnat återvinna det anseende inom landet, som den under det närmast föregående århundradet just genom att förfara på motsatt sätt i så hög grad förlorade. Under sådana förhållanden tror jag det är all anledning, att vi taga oss till vara, så att vi icke gå utanför de i ifrågavarande paragraf uppdragna gränserna. Den som

Ang. justitie-
ombudsmannen
s ämbets-
föreläsning.

(Forts.)

behagar läsa igenom § 90 regeringsformen skall finna, att dess förbud mot indragande under riksdagens överläggningar och beslut av sådana saker, som här i dag förekommit, är så klart och kategoriskt, som gärna är möjligt.

Ja, det var sant, jag skulle möjligen med anledning av herr Lindhagens citerande av § 101 regeringsformen tacka honom för att han åtminstone gick så långt till mötes, att han dock icke ansåg, att i detta fall någon person »emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållanden mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom». Men det är just för sådana saker, som ifrågavarande paragraf stadgar riksriättsåtal. Dessutom finns det, herr Lindhagen, ytterligare en möjlighet att reagera mot ett förut-satt olämpligt förfarande av högsta domstolen, given genom riksdagsordningens föreskrift om opinionsnämnd. Det finns sålunda i alla fall så pass stora möjligheter att få ändringsyrkanden framställda, som man gärna skäligen kan tänka sig. Att under sådana förhållanden under riksdagens prövning indraga saker som tydligen icke höra hit, förefaller mycket olämpligt. För övrigt verkar det som ett väl långt gående missbruk av den rättighet till gratistryck, som herr Lindhagen i annat sammanhang talat om, att först reservationsvis draga in hela saken i lagutskottets betänkande, och därefter ytterligare i debatten inblanda förhållanden, som jämlikt förut citerade grundlagsparagraf tydligen icke höra hit.

För min del kan jag icke tänka mig, att herr Lindhagens här framställda yrkande skall kunna komma under omröstning.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Då såväl lagutskottets ordförande som herr Lindhagen lämnat meddelanden om vad som förekommit vid frågans behandling i lagutskottet, finner jag mig pliktig att därtill foga ett par erinringar.

Jag ber då först att få meddela, att då herr Lindhagen vid föredragningen av justitieombudsmannens berättelse relaterade det förlopp, som ligger till grund för hela denna tvist, varom diskussionen här i dag rört sig, så var det nog många i utskottet, som gävo herr Lindhagen ett absolut odelat erkännande, och alldeles självfallet måste hans partikamrater i utskottet känna sig beredda att följa honom gentemot de övergrepp mot församlingsfriheten, som ägt rum. Därom voro vi sålunda säkerligen eniga. Men när så beslut skulle fattas, framställdes av herr Lindhagen ett yrkande, att utskottet borde anbefalla en anmärkning mot justitieombudsmannen för hans underlåtenhet att väcka åtal mot Svea hovrätts och högsta domstolens ledamöter. När detta yrkande framställdes, så kände åtminstone jag mig för min del, såsom icke varande jurist, fullkomligt renons på möjlighet att bedöma innebörden i detta yrkande samt kunde därför ej biträda detsamma. Jag kände mig icke mäktig att avgöra, huruvida man skulle kunna rikta denna anmärkning mot justitieombudsmannen, jag kände mig icke mäktig att avgöra, om för dessa åtal över huvud taget förelåg tillräcklig grund, för

att de skulle kunna äga rum. Jag tror också, att de av kammarens ledamöter, som åhört diskussionen i dag, mycket väl förstå denna tveksamhet, ty en sådan tveksamhet tror jag för närvarande förefinnes hos flertalet av kammarens ledamöter. Det var därför, som vi icke kunde biträda herr Lindhagens yrkande, och det är på grund därav, som utskottets ordförande kunnat lämna den upplysningen, att icke en röst höjdes för bifall till detta herr Lindhagens yrkande, då frågan var före i lagutskottet.

Jag nödgas också, på den punkt diskussionen nu står, säga, att jag icke heller i detta ögonblick för min del är beredd att rösta för det yrkande, som herr Lindhagen här i dag har framställt. Jag har icke haft tillfälle att fullständigt undersöka, i vilket förhållande detta yrkande står till den avgivna reservationen, men innebär det detsamma, som herr Lindhagens yrkande i lagutskottet, då är jag, som sagt, icke färdig att gå med på att göra en sådan anmärkning mot justitieombudsmannen i förevarande fall.

Beträffande vidare herr Lindhagens reservation vill jag lämna den upplysningen, att jag för min del icke varit i tillfälle att taga del av densamma, förrän utskottets utlåtande delades här i kammaren. Då jag sålunda icke känt dess innehåll, förrän den var tryckt, har jag icke kunnat vare sig giva den min anslutning eller taga avstånd därifrån.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! Det är icke min mening att yttra mig i den fråga, som nu diskuteras, utan det är en särskild omständighet, som gör, att jag begärt ordet.

På sid. 188 och några följande i sin ämbetsberättelse för justitieombudsmannen i avdelningen »angående omfattningen av justitieombudsmannens ämbetsbefogenhet» fram en fråga, som väckt vissa bekymmer och betänkligheter i ganska vida kretsar. Det är fråga om att ordförandena i valnämnder och pensionsnämnder ute i orterna skola ställas under justitieombudsmannens kontroll och åtalsrätt, och detta har, såsom jag sade, väckt åtskilligt bekymmer och oro.

Det har ju alltid varit regel, att ämbets- och tjänstemän, som äro anställda i statens tjänst och uppbära lön av staten, varit ställda under sådan kontroll och sådan åtalsrätt. Men därutöver har man icke velat gå, utan man har undantagit innehavarna av en hel mängd förtroendesysslor, särskilt kommunala uppdrag. Nu äro enligt mitt förmenande ordförandena i pensionsnämnderna och valnämnderna egentligen sådana oavlönade förtroendemän, som böra även i fortsättningen vara undantagna från denna kontroll och denna åtalsrätt. Vad särskilt beträffar ordförandena i pensionsnämnderna, så stå de ju i direkt förbindelse med pensionsstyrelsen, och pensionsstyrelsen har genom sina ombudsmän i orterna i sin hand att vaka över dessa ordförande och deras åtgöranden.

Under sådana förhållanden anser jag för min del, att riks-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

dagen hade bort göra ett uttalande i detta avseende. Lagutskottet har emellertid icke velat göra något uttalande, utan har bara gått förbi saken och ansett, att detta är en fråga, som bör avgöras av domstolarna. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att i den händelse riksdagen icke gör något uttalande rörande denna fråga, så går det så, som det står på sid. 192 i berättelsen, där det heter: »Därest icke från lagutskottets eller riksdagens sida erinran göres mot den här ovan utvecklade uppfattningen beträffande vissa slag av befattningshavare, anser jag justitieombudsmannen böra för framtiden förfara i enlighet med vad sålunda angivits», d. v. s. om riksdagen icke gör något uttalande, så för justitieombudsmannen helt enkelt upp dessa ordförande bland dem, som komma att ställas under hans uppsikt.

Nu har icke lagutskottet varit enigt om denna sak utan, såsom synes av betänkandet, har en reservation avgivits av herrar greve Spens och von Sydow, som verkligen ha beaktat denna sak, och som ansett, att något uttalande i densamma bort göras. De erinra om, att det är känt, hurusom redan nu på många orter det är förenat med stora svårigheter att finna lämpliga personer, som vilja åtaga sig dessa arbetsamma och i regel oavlönade uppdrag, och att det är att befara, att om dessa befattningshavare bli utsatta för angivelser hos justitieombudsmannen, som sedan publiceras i pressen, det flerstädes kan bli omöjligt att få dessa befattningar på tillfredsställande sätt besatta, och de tillägga, att i den mån det sociala lagstiftningsarbetet skrider fram, det blir nödvändigt, att staten i allt större grad för detsamma anlitar frivilliga krafter, och att det då kan synas oklokt vidtaga åtgärder, som kunna verka hämmande i sådan riktning.

Jag anser, herr talman, att dessa reservanter hava haft fullt fog för sitt uttalande i denna fråga; och ehuru jag icke har något vidare yrkande att framställa, har jag ändå velat i protokollet uttala dessa bekymmer med avseende på justitieombudsmannens berättelse i denna del.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få beröra ett par saker, som jag glömde i mitt förra anförande.

Bland annat lade mig justitieministern särskilt till last, att jag vore angivare i saken och sålunda part i målet. Då detta är en beskyllning, som förefaller mest graverande, skall jag för min del be att fullständigt få tillbakavisa densamma. Det är ju så i riksdagen och regeringen, att vi allesammans äro parter i de mål, vi här behandla, och man kan säga, att man rent av är vald för att som part för vissa intressen göra gällande sin talan i riksdagen på alla möjliga sätt. Särdeles ofta gäller det pengar eller andra ekonomiska värden, varvid de olika intressenterna uppträda och tala för penningpungen, antingen för att den är för full, eller för att den är tom. I föreliggande fall

finnes icke något sådant partförhållande, utan här är det, om jag så får uttrycka mig, ett rent ideellt intresse saken gäller. För min uppfattning som riksdagsman försvinner i detta fall partsaken. Jag har väckt ifrågavarande yrkande för fullföljande av en uppgift, som jag anser åligga mig såsom riksdagsman, och som jag gärna sett, att justitieministern övertagit, då jag skulle underlåtit göra något åt saken. Då emellertid ingen annan gör något, så har jag i enlighet med denna min uppfattning ansett mig böra fullfölja frågan, och jag har särskilt betonat, att jag personligen icke alls känt mig förorättad av vad som inträffat. Det var det mest gemytliga förhållande mellan mig samt länsmannen och den kavalleriofficer, som anförde detta kavallerianfall i Skogsekeby, vilket, såsom jag erinrat, kanske var det enda kavallerianfall mot en fiende, som hittills förunnats det svenska värnpliktiga uppådet under världskriget. Själv har jag haft så god erfarenhet av det passerade, att jag personligen icke har anledning att vilja ha saken ogjord. För själva sakens skull ansåg jag dock, att jag måste fullfölja den. Sådant är nu en gång det parlamentariska livet, men det är i alla fall en av dess mera försonande sidor, när saken icke gäller penningintressen, utan en ideell uppfattning om statsförfattningen. Herr Hasselroth är i ännu högre grad partisk i denna sak såsom en obehärskad representant för den nu anklagade politiska högeruppfattningen, som nedifrån den lägste ämbetsmannen ända upp till justitieministern i detta fall ringaktat andras församlingsfrihet och trampat den under sina fötter. Det var den saken.

Så sade vidare justitieministern, att bästa beviset på hur herr Lindhagen förefore lättsinnigt vore, att han icke besinnade, att denna sak icke fölle under den paragraf i regeringsformen, som talar om åtal inför riks rätt av högsta domstolen. Jag försökte i mitt första anförande hålla rent av en föreläsning för honom i denna sak och däri söka skilja på det ena och det andra. Jag har icke yrkat åtal inför riks rätt utan bara inför den domstol, som kan anses behörig. Lättsinnighet i sakens begrundande synes således mera kunna tillvitas justitieministern.

Av herr Lindqvists i Stockholm anförande finner man nu, att han för sin del och förmodligen många i kammaren ha den uppfattningen, att här har förelupit något obehörigt. Vad skall då bli följden av detta? Finns det icke något sätt att påtala detta? Lindqvist var tveksam, om denna obehöriga sak kunde åtalas, och fastän han erkänner, att en olaglighet är begången, tror han, att man kanske är alldeles vanmäktig. Att saken emellertid måste ha sin gång, synes mig klart. Hur bristfälliga våra lagar än äro, så bristfälliga äro de dock icke, att ej ett enligt min uppfattning så flagrant brott mot grundlagen skulle kunna åtalas.

Med anledning av justitieministerns sistberörda inlägg ber jag, då han tydligen icke hörde på mitt första anförande och icke heller själv satt sig in i frågan, att få upprepa, att enligt

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsföreläggning.
(Forts.)

regeringsformen endast Konungen är fredad för åtal för sina gärningar, och jämlikt 25 kap. strafflagen skola alla ämbetsmän, var de än sitta, vara underkastade straff för ämbetsbrott. Då vore det ju ett högst uppseendeväckande förhållande, om högsta domstolen i vissa fall, nämligen i alla andra än dem, som stå uppräknade i grundlagen, skulle gå fri från åtal och till skillnad från alla andra myndigheter i landet likställas med hans majestät Konungen. Det är icke rimligt och kan därför icke vara meningen. En del grundlagstolkare ha också ansett, att högsta domstolen kan åtalas även i andra fall än sådana, då brottet är av den uppseendeväckande beskaffenhet, att man bör sätta till den högtidliga apparaten av en riks rätt. Då får man taga en annan domstol, som konungen i dylikt fall äger förordna. Det är min ståndpunkt, och i motsats till herr Petersson i Lidingsö villastad anser jag, att åtal kan äga rum och även bör äga rum i detta fall.

Så är det frågan åtal mot hovrättens ledamöter. Det är en sak, som beror på senare prövning, huruvida de skulle kunna gå fria om de gjort något oriktigt. Om vi skulle tänka oss det fallet, att det rådde en bestämd mening om, att här föreligger en olaglighet i beslutet, men att på grund av det sätt, varpå grundlagen är skriven, högsta domstolen ej kan åtalas i trots av den begångna olagligheten, då kvarstår i alla fall frågan, om hovrätten kan åtalas för samma olaglighet. I det avseendet bör gälla, att när högsta domstolen fastställt hovrättens dom, måste hovrätten gå fri, om högsta domstolen fastställt på sådan grund, att det är giltigt och lagligt, vad högsta domstolen säger. Är det däremot så, att högsta domstolen fastställt på ett olagligt sätt, men därför icke kan åtkommas, skall då också hovrätten bli fri? Det är en sak, som jag icke kan vara med på. Ej heller justitieministern kan säga på rak arm, hur domstolarne slutligen skulle döma i detta fall. Jag tror därför, att min reservation är riktig, såsom jag avfattat den, beträffande förevarande erinran mot justitieombudsmannen, ehuru jag på samma gång erkänner, att han har en svår ställning.

Herr Hallendorff förklarade, att mitt yrkande strider mot § 90 i regeringsformen. Det är dock så förhållandet, herr Hallendorff, att det finns vissa undantag från de allmänna reglerna i regeringsformen, och ett av dessa undantag är just, att riksdagen trots detta förbehållit sig rätt att granska justitieombudsmannens ämbetsberättelse och även ingå på bedömandet av frågan, om han rätteligen kan anställa åtal mot domare eller icke. Att säga, att § 90 i regeringsformen strider mot vad som här föreslagits, betyder, att Hallendorff vill privatim stryka ett brett streck över de grundlagsparagrafer, som utgöra undantag från den.

Nu vill jag tillägga, att den valda formuleringen är avskreven från äldre prejudikat, som också avsågo anmärkning mot justitieombudsmannen, därför att han, enligt anmärkarnes uppfattning, icke hade anställt åtal, där sådant bort ske. Kan

någon hitta på något bättre, så gärna för mig. Huvudsaken, när det gäller att hävda själva församlingsfriheten, är i alla fall, att man frågar sig om vad som förekommit är lagligt eller icke. Är det olagligt, måste vi ha en form att beivra olagligheten, och en sådan form är just denna enligt gammal praxis.

*Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)*

Herr Schotte: Herr talman! Jag har icke varit närvarande i lagutskottet vid detta ärendes föredragning, men om jag det varit, så skulle jag nog icke kommit till annat slut än utskottet. Dock vill jag på samma gång begagna tillfället att på det allvarligaste beklaga de åtgärder, som förhindrat herrar Lindhagen och Källman att hålla sina omförmälda politiska föredrag. Det är på grund av vad som förekommit klart, att församlingsfriheten i vårt land är i behov av ökat skydd; och jag är för min del övertygad om, att när, som jag hoppas, snart nog ett sakkunnigt utarbetat förslag härom förelägges riksdagen, denna kammare med stor enhällighet skall vara med att inskriva en sådan viktig medborgerlig rättighet klart och oförtydligt i grundlagen. Som frågan nu emellertid ligger, kan jag dock icke komma till annat resultat än att förorda bifall till lagutskottets hemställan.

Jag skulle sedan endast vilja säga ett par ord med anledning av vad herr Söderberg i Hobbörn yttrat i avseende å den reservation, som i lagutskottet avgivits av två ledamöter, och som vänt sig mot uttalandet av justitieombudsmannen, att han har för avsikt att låta sin ämbetsförvaltning omfatta ordförandena i val- och pensionsnämnderna samt pensionsstyrelsens ombud. Man kan med avseende på ordförandena i pensionsnämnderna hysa viss tveksamhet, då de åtgärder, som de kunna komma att vidtaga, ju icke äro av mera irreparabel beskaffenhet, utan sådana, att de kunna gottgöras på ett eller annat sätt genom nya sammanträden o. dyl. Däremot är det ju uppenbart, att annat förhållande råder med valnämndernas ordförande, där synnerligen viktiga medborgerliga rättigheter kunna gå förlorade, om icke dessas uppdrag utövas på ett noggrant sätt. Jag är övertygad, att det hot, som justitieombudsmannens uttalande här kan anses utgöra, icke i något avseende kommer att inverka på möjligheten att få lämpliga personer i dessa nämnder, och jag skulle för min del vilja avråda kammaren att i detta fall ansluta sig till den uppfattning, som uttalades av den ärade talaren på Dalabänken.

Herr Månsson: Herr talman! Jag begärde ordet i den förhoppningen, att jag sedan skulle kunna avstå från detsamma, då jag väntade, att någon efterföljande talare skulle ge herr Hallendorff svar på hans anförande, som verkligen syntes mig utmana kammaren till ett svar. När något sådant ännu icke kommit, ber jag att få säga ett par ord.

Herr Hallendorff ville lära riksdagen, hur den skulle bevara sitt anseende och hur den skulle bära sig åt för att förverka det. Den skulle förverka sitt anseende genom att såsom nu söka genom

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

ett kringgående av grundlagens utstakade verksamhetsområde taga sig en rätt, som den ej hade.

Emellertid begärde jag icke ordet endast för denna sak utan mest därför, att genom herr Hallendorff nu för första gången i kammarens debatter införts ett i högerpressen och i högeragitationen mycket vanligt tillvägagångssätt, när han ville låta påskina, att en föregående parlamentarisk period i vårt land skulle ha avlupit så, att Sverige kommit i olyckor och riksdagen kommit i vanrykte och förfall, därigenom att den hävdade sina rättigheter och t. o. m. sökte överskrida dem. Det är nog icke så, herr Hallendorff, att det förhållandet, att riksdagen, representationen för det svenska folket, håller på det svenska folkets rätt, sådan den i grundlagens såväl ord som anda uttalas, innebär någon fara, utan faran ligger i att man ger efter för och följer lockelserna från högerhall att släppa efter här och släppa efter där, när det gäller att värna folkets rättigheter: det är genom sådant, riksdagen kommer att så småningom förlora sitt inflytande.

Det skulle vara en hel del att anföra rörande en del fall, som omnämnas i den berättelse, som nu är under behandling, men här har nu sagts så mycket, att jag skall inskränka mig till att beklaga, hur det på många punkter i denna berättelse framgår, att vår tjänstemanna- och ämbetsmannaklass har benägenhet för att även i sin tjänstgöring påverkas av den miljö, varur den är utgången och vari den lever sitt dagliga liv.

Herr Lindman: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall icke mycket ingå på att uttala mig med anledning av vad som från herr Lindhagens sida uti denna fråga, i denna debatt och i reservationen, förekommit; jag beklagar bara — det vill jag uttala — att sådant kan förekomma. Herr Lindhagen anser sig ha rättighet att tala och göra sådant som andra ej få säga eller göra, men då ha vi andra ju också rättighet att oförblommerat få säga vår mening: att vi ogilla sådana uttryck som herr Lindhagen använder.

Det var emellertid icke detta jag egentligen ville säga. — Vad gäller det nu, mina herrar, vad skola vi fatta för beslut? Här ligger på bordet lagutskottets betänkande i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. Här har av herr Lindhagen framställts ett yrkande, som han vill, att kammaren skall bifalla. Han har även vunnit understöd. Särskilt vann han ett ivrigt och varmt understöd av herr Branting, i vilkens yttrande det framkom, att här gäller det att se till att icke församlingsrätten trädes för nära. Med höjd stämma och med något vibrerande röst uttalades detta från herr Brantings sida för att göra det intryck på kammarens ledamöter, som han naturligtvis åsyftade, och för att uppnå det resultatet, att herr Lindhagens yrkande skulle bifallas. Ty om kammaren icke bifölle detta yrkande, skulle den efter herr Brantings mening på något vis sätta församlingsfriheten i fara.

Jag ber då att gent emot herr Brantings yttrande få säga, att det är icke det saken gäller; den gäller något annat. Herr Lindhagens yrkande lyder sålunda: »— att kammaren måtte lägga utskottets betänkande till handlingarna med gillande av den erinran, som innefattas i första punkten av herr Lindhagens reservation.» Den första punkten av herr Lindhagens reservation börjar på mitten av sid. 7 i betänkandet och fortgår till ett stycke in på sid. 11. Om då kammaren bifaller herr Lindhagens yrkande, har kammaren därmed gillat den erinran, som finnes i denna reservation på dessa nära 4 sidor. Kammaren har följaktligen då även gillat vad som uttalas i herr Lindhagens reservation på sid. 10 i betänkandet rörande hovrättens utslag, i vilket högsta domstolen ej gjort någon ändring: »Detta utslag är en kapitulation inför den civila och militära maktfullkomligheten och innefattar såsom sådan ett farligt prejudikat ägnat att stödja militarismens utsvävningar och uppmuntra benägenheter till övergrepp;» och där fortsättes: »Det är dessutom upplösande, därför att det icke är grundat på lag utan på godtycke, samt utgör ett bevis på att i politiska mål kunna de medborgerliga rättigheterna icke påräkna något skydd av landets domstolsväsende.» Det är vad kammaren, bland annat, då beslutar att gilla.

Paragraf 104 regeringsformen lyder emellertid sålunda: »Ej må riksdagen ingå i någon särskild prövning av högsta domstolens eller regeringsrättens beslut, etc.» Kammaren kan grundlagsenligt icke ingå i någon prövning av högsta domstolens beslut. Jag frågar: gör icke kammaren detta, om kammaren bifaller vad herr Lindhagen yrkat i den upplästa punkten? — Jo, det är vad kammaren gör, och därför kan icke kammaren bifalla ett yrkande sådant som herr Lindhagens utan att tydligt handla mot grundlagen. Men, mina herrar, vi äro väl här kanske i främsta rummet för att vaka över grundlagens efterlevnad. Det vore orimligt, om ej denna kammare skulle nu som hitintills framför allt annat, som tillhör den lagstiftande församlingen, vaka över grundlagens bud och se till, att vi ej glida från de uttryckliga bud, som där äro föreskrivna, även om locktonerna äro aldrig så ömma och ljuva. Nej, mina herrar, det går icke an att bifalla detta, och över huvud taget anser jag, att herr Lindhagens yrkande icke kan upptagas till något avgörande i kammaren.

Jag ber, herr talman, att få sluta med yrkande, att lagutskottets betänkande lägges till handlingarna.

Herr Branting: Herr talman! Den senaste av herr Lindman uttalade meningen, att det av herr Lindhagen framställda yrkandet icke skulle kunna upptagas till proposition, kan jag för min del icke på något sätt dela. Det har redan under diskussionen erinrats om, att det till sin formulering är en ordagrann avskrift utav ett föregående fall, då det icke mött något motstånd.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Den grund, varpå herr Lindman stöder sin argumentering i detta avseende, är ett stycke av 104 § regeringsformen, som han läste upp. Men det har under diskussionen också erinrats om, att denna paragraf icke är den enda bestämmelse, som handlar om den saken, ty det finns ju möjlighet för kammaren att vid prövningen av justitieombudsmannens åtgöranden rörande domstolsutslag komma in också på ett eller annat fall, där kammaren kan göra uttalande i principiell riktning. Det är denna rätt, som kan modifiera den absoluta bestämmelse, som här av herr Lindman återopats och varmed han sökte att slå ihjäl rätten för kammaren att uttala sin mening rörande en sak, som varit föremål för domstols behandling.

Det försök, som herr Lindman för övrigt gjorde att genom att läsa upp vissa uttalanden i herr Lindhagens reservation skrämja kammaren från att biträda yrkandet, var så mycket mera förfelat, efter mitt sätt att se, som det icke alls sättes i fråga, att kammaren skulle göra till sitt allt som står på dessa 4 eller 5 sidor och skriva under varje ord och vändning, som där förekommer, utan det står uttryckligen i yrkandet: »med gillande av den erinran, som innefattas i herr Lindhagens reservation». För min del tolkar jag uttrycket i detta förslag till uttalande, som det synes mig att det rimligen kan tolkas och bör tolkas efter sakens hela läggning, nämligen så, att den erinran är gjord, att justitieombudsmannen icke vid det förhållande att högsta domstolen ogillade hans åtal borde ha släppt saken, utan på ett eller annat sätt sökt att ändå föra den vidare. Det är så viktiga medborgerliga intressen, som stå på spel, att det synes mig fullt befogat, att herr Lindhagen har för sin del ansett, att saken icke bort få stanna vid detta tillfälliga uttalande från högsta domstolen utan någon väg sökas, varpå den kunde ytterligare fullföljas. Något annat säges icke. Det framhålles mycket riktigt i reservationen, att justitieombudsmannens ställning var svår. Någon udd mot justitieombudsmannen av den art, som nu här har insinuerats under diskussionen, föreligger alls icke. I själva verket är det endast ett bekymmer, som uttalas, för att saken tycks ligga så, som av denna diskussion synes ha framgått, att det ej finnes någon framkomlig väg i ett dylikt fall. Om justitieombudsmannen dock sökt finna en väg, så har ju herr Lindhagen anvisat en, som efter hans mening är riktig. Om justitieombudsmannen däremot skulle finna, att den vägen icke är framkomlig, bör han med anledning av ett uttalande sådant som det här föreslagna kunna taga under överbägande, om icke den lucka kan förtjäna uppmärksammas, som i så fall finnes i vår lagstiftning och som ger högsta domstolen en sådan ställning, att den i dylika fall är fullkomligt likställd med Konungen, då den nämligen får vara fullkomligt oansvarig för sina gärningar.

När saken ligger så, och med den tolkning jag för min del lägger in i det av herr Lindhagen föreslagna yrkandet, kan jag icke hysa de betänkligheter, som min partivän herr Lindqvist

här kanske med rätta hyste mot själva framställningen i början, när den framkom i lagutskottet. Efter allt som passerat kommer jag fortfarande att giva min röst åt herr Lindhagens yrkande.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Herr Branting talade om att 104 § regeringsformen ej här vore den enda att taga hänsyn till när dess absoluta bestämmelse vore modifierad därav att man vid prövningen även komme in på en annan sak, nämligen justitieombudsmannens åtgörande. För min del kan jag icke godkänna, att man får göra någon modifiering, om det icke finnes ett grundlagsbud som föreskriver den modifieringen. Men detta saknas.

Det har ock sagts att man kringgår paragrafen, när det här gäller ett klander mot justitieombudsmannen. Det är vad frågan här gäller. Man vill kringgå en sak, som man ej har rätt att yttra sig om. Det som är kärnan är icke anmärkningen mot justitieombudsmannen. Därför gör man detta kringgående. Men så får man icke enligt min uppfattning förfara, när man har att taga hänsyn till grundlagens bud. Herr Branting erkänner detta, när han i sitt sista anförande talar om att det här icke är någon udd mot justitieombudsmannen. Det är alldeles riktigt; det är icke någon sådan, och det är därför man icke får taga det yrkande, som herr Lindhagen gjort.

Det går icke heller an att säga som herr Branting: »med den mening jag lägger in i detta»; ty någon annan kan lägga in en annan mening. Den mening som ligger däri är den, som är uttalad i herr Lindhagens hela reservation, och ingen kan komma ifrån, att i denna reservation tydligt och klart står det som jag nyss uppläste. Det är således alldeles riktigt att påstå, att om kammaren går med på yrkandet, den också tager herr Lindhagens hela reservation, uttalar och beslutar i enlighet med vad herr Lindhagen i punkt 1 i sin reservation anført. Om något annat avses, då bör herr Branting framföra ett yrkande, som utesluter hela denna herr Lindhagens motivering med klander av högsta domstolen.

Herr Branting: Jag skall inskränka mig till att framhålla, att en medlem av kammaren, som gör ett yrkande, har väl rättighet att själv få lägga in i detta yrkande vad som är hans mening att lägga in i detsamma. Det går icke an, att en annan medlem av kammaren står upp och säger: detta godkänner jag icke, utan jag lägger in däri något helt annat. Det förfares väl aldrig så i våra debatter, att man på detta sätt fränkänner den, som gör ett yrkande, rätten till tolkning av detsamma.

Herr Hildebrand: Det senaste uttalandet synes mig ägnat att väcka någon överraskning. Yrkandet har framställts

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

av herr Lindhagen, och nog torde det vara otvivelaktigt, att han i sitt yrkande inlägger ett gillande av hela punkten 1 i reservationen. Sedan har herr Branting instämt i herr Lindhagens yrkande och har därvid framhållit, att han icke vill godtaga allt vad herr Lindhagen sagt i reservationen. Då synes det mig tydligt, att här äro två ledamöter av kammaren, som måste hava helt olika uppfattning av vad yrkandet innebär. Redan detta synes mig innebära en kraftig varning för kammarens ledamöter att gå med på och godtaga ett yrkande, som synas i och för sig vara så pass oklart. Dock vill jag också framhålla, att den uppfattningen, att ett godtagande av herr Lindhagens yrkande innebär ett godtagande av vad han anført i reservationen, synes mig ligga närmast, ty vad innehåller detta hans yrkande? Jo, där finnes en hänvisning till den erinran, som han gör under punkten 1 i reservationen. Denna erinran är riktad mot justitieombudsmannen. Varför? Jo, därför att denne icke har väckt åtal mot vissa namngivna ledamöter av högsta domstolen och Svea hovrätt. Varför borde han hava väckt åtal? Jo, därför att, såsom det uttryckligen också står, ett visst utslag icke är grundat på lag. Man kommer logiskt fram till att man gör denna erinran mot justitieombudsmannen, därför att han icke väckt åtal på grund av ett domstolsutslag, som icke varit grundat på lag. Det förefaller mig då alldeles ofattligt, hur herr Branting kan förklara, att han icke ställer sig solidarisk med vad herr Lindhagen anført i denna punkt av reservationen.

Herr vice talmannen D. Persson: Då jag för min del icke kan finna annat, än att justitieombudsmannen fullgjort sin skyldighet enligt gällande instruktion, och då ett bifall till herr Lindhagens yrkande ändå måste betraktas som en anmärkning mot justitieombudsmannen, så kan jag icke vara med om ett bifall till det av herr Lindhagen framställda förslaget. Men jag vill uttryckligen förklara, att då jag kommer att rösta för utskottets förslag, d. v. s. att utlåtandet skall läggas till handlingarna, så får ingen taga denna min röst till intäkt för, att jag på något sätt skulle gilla, vad de administrativa och militära myndigheterna i detta fall gjort. Jag har endast velat säga detta, och jag förmodar, att det finnes flere av kammarens ledamöter, som anse sig av dessa skäl och även på grund av den form herr Lindhagen givit sin reservation förhindrade att rösta med herr Lindhagen, men som det oaktat hava samma uppfattning som jag, så att de icke gilla de åtgärder, som blivit vidtagna av de administrativa myndigheterna. Det är därför, herr talman, som jag kan yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Då jag redan förut uttalat tveksamhet beträffande herr Lindhagens yrkande och det står i protokollet, vill jag nu ytterligare lämna en förklaring, huru jag ser innebörden i detta yrkande.

Herr Branting har förklarat, att man bör kunna uppfatta herr

Lindhagens i dag framställda förslag så, att om riksdagen bifaller detta förslag med särskilt beaktande av den passus i herr Lindhagens yrkande, som hänför sig till den erinran, som han gjort i sin reservation, riksdagen därmed icke underskriver, vad herr Lindhagen i övrigt i sin reservation anför. Om vi nu taga detta för gott, förefaller det mig, som om förhållandet ändock bleve precis det-samma, som när ärendet förelåg till behandling i lagutskottet. Herr Lindhagen har nämligen i fråga om det reella i sin reservation sagt bland annat följande: »Under sådana förhållanden har jag den anmärkningen att framställa mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning att han icke sin plikt likmätigt beivrat en sådan vådlig försummelse genom anställande av vederbörligt åtal mot de domare som dömt i målet.» Sedan räknas namnen å dessa upp. Det förefaller mig alltså vara klart, att om vi godkänna herr Lindhagens yrkande, så är därmed fastslaget, att en anmärkning riktas mot justitieombudsmannen, därför att han icke låtit anställa åtal mot vissa ledamöter av Svea hovrätt och högsta domstolen.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Jag nödgas särskilt i anledning av vad herr Branting sade ännu en gång förklara, att jag icke är beredd att för min del gå med på detta. Jag är icke juridiskt skolad ens närmelsevis i den mån, att det är mig möjligt att avgöra, huruvida det är berättigat att göra denna anmärkning mot justitieombudsmannen. Anledningen till att jag är så tveksam är också den, det ber jag att få säga, att jag under senaste åren umgåtts så ofantligt mycket med jurister, och ingen människa kan skrämman upp en lekman värre än dessa jurister. Det får man nogsamman erfara, så fort man vill framställa ett yrkande eller söker komma fram på någon väg. Då resa juristerna upp tusen hinder, som man stöter emot. Därför är jag som lekman icke färdig att i dag rikta denna anmärkning mot justitieombudsmannen.

Till sist vill jag tillägga, att det förefaller mig, som om det skulle vara ytterst lyckligt och välbetänkt, om man om möjligt i annat sammanhang kunde få utrett, huru det skall förfaras vid ett sådant tillfälle som detta. Det är nämligen alldeles påtagligt, att om justitieombudsmannen har åliggande och befogenhet att beivra tjänstefel, begångna av underordnade ämbets- och tjänstemän, så bör självfallet samma åliggande påvila honom, då det gäller de högre ämbetsmännen och ifall som detta även högsta domstolen. Jag känner mig, som sagt, icke övertygad om, att han har denna möjlighet, och därför står min tveksamhet i saken kvar.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på utlåtandets läggande till handlingarna, dels på bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen försnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindhagen, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Ang. justitie-
ombudsmän-
nens ämbets-
förvaltning.
(Fortn.)

Den, som vill, att kammaren lägger lagutskottet förevarande utlåtande nr 1 till handlingarna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 78 ja mot 67 nej, vadan kammaren beslutit lägga utskottets förevarande utlåtande till handlingarna.

§ 10.

Lagutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogos vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång; nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 mom. i förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 3 § rättegångsbalken.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12.

Anmälde och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till regeringsrådet Anders Lindstedt såsom ordförande i en kommitté.

§ 13.

Till bordläggning anmälde:

bankoutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av riksdagens revisorers framställning om ändrad lydelse av instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot jakt å sön- och helgdag;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Bengtsson</i> i Göteborg	under 5 dagar fr. o. m. den 15 febr.	
»	<i>Bengtsson</i> i Norup	4 »	15 »
»	<i>Lundström</i> i Vreten	6 »	14 »
»	<i>Gustafson</i> i Kasenberg	4 »	15 »
»	<i>Lundberg</i>	8 »	15 »
»	<i>Rydén</i> i Klosterbergane	11 »	15 »
»	<i>Sundström</i>	8 »	15 »
»	<i>Larsson</i> i Säby	10 »	14 »
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	8 »	15 »
»	<i>Sköld</i>	6 »	14 »
»	<i>Lundgren</i>	8 »	15 »
»	<i>Lindqvist</i> i Kosta	4 »	16 »
»	<i>Sterne</i>	3 »	14 »
»	<i>Anderson</i> i Knapasjö	10 »	15 »
»	<i>Ohlsson</i> i Säljeröd	6 »	14 »
»	<i>Törnqvist</i>	7 »	15 »
»	<i>Gustafsson</i> i Örebro	2 »	15 »
»	<i>Tysk</i>	10 »	14 »
»	<i>Ericsson</i> i Vallsta	7 »	16 »
»	<i>Eklund</i>	3 »	14 »
»	<i>Jansson</i> i Falun	5 »	13 »
»	<i>Runefors</i>	10 »	16 »
»	<i>Nilsson</i> i Tånga	8 »	14 »
»	<i>Borggren</i>	6 »	15 » och
»	<i>Pettersson</i> i Bjälbo	5 »	15 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.